

-grad (1939/40). Kako zaključuje autorica M. K. Dimitrijević, to pokazuje nužnost ekonomsko-političkog integriteta sela i grada.

U rubrici povijesni i arheološki prilozi Mihael Sobolevski objavljuje članak — »Prilog građi o Komunističkoj partiji Rijeke, Sekciji treće internacionale«. O osnivanju i radu KP Rijeke, kao Sekciji treće internacionale, kako navodi pisac teksta, dokumentacija je vrlo oskudna. Postoji objavljena građa i sjećanja o toj problematici, ali to nije dostatan materijal za svestraniji pristup i osvjetljavanje toga pitanja. Stoga autor objavljuje još jedan dokument — proglas KP Rijeke »Proletarijatu Slobodnog Grada Rijeke« — kao prilog za što bolji pristup obradi te teme.

U istoj je rubrici rad Givannija Radossija pod naslovom: »Osnutak i odjeci utemeljenja Talijanske unije za Istru i Rijeku, srpanj 1944 — svibanj 1945«. G. Radossi ističe nužnost osnivanja posebne političke organizacije radi mobilizacije talijanskog stanovništva Istre i Rijeke. Zatim govori o osnutku Talijanske unije za Istru i Rijeku, zadacima i programu, koji donosi list *Il nostro giornale*. Pisac ističe kako je ta organizacija imala isti program kao i Jedinствена fronta, te zastupala bratstvo i jedinstvo na principima samoodređenja naroda i narodnosti. Posebno je značajna po tome što je uspjela mobilizirati široke talijanske mase za borbu protiv fašizma.

Može se reći da rasprave, članci i prilozi u posljednja tri sveska Zbornika svojim sadržajem obogaćuju našu historiografiju. Osim toga, originalnim radovima i objavljivanjem najnovijih rezultata istraživanja povijesnih znanstvenih radnika, Zbornik upotpunjuje prazninu, posebno u ediranju radova iz novije i najnovije povijesti za područje Rijeke, Istre, Hrvatskog primorja i Gorskog kotara.

Uz to, trud uredničkog odbora časopisa ogleda se i u vrlo dobroj opremljenosti tekstova slikovnim i fotografskim materijalom, naročito u posljednja dva sveska.

Vesna Munić

ZBORNİK ZA HISTORIЈU ŠKOLSTVA I PROSVЈETE, XI,
Zagreb 1977.

Ostajući vjeran svojim tradicijama, i broj XI Zbornika, uz suvremene probleme, objelodanjuje radove s područja povijesti jugoslavenskog školstva. Sveučilišni profesor Fakulteta političkih nauka u Beogradu Dragutin Franković, u studiji o društveno-političkom i pedagoškom značaju naprednog pokreta prosvjetnih radnika u Hrvatskoj između dva rata, raščlanjuje rad Hrvatske učiteljske zadruge »Ivan Filipović«, koja je od 1937. do 1939. imala važnu i značajnu ulogu. Njeni su članovi napose posvetili pažnju ispitivanju »prilika u kojima žive i odgajaju se djeca« i na tome je polju zadruga imala velikog uspjeha, pa je autor s pravom naglasio da će njen primjer ostati »kao putokaz novim generacijama prosvjetnih radnika u njihovom radu na razvijanju takvih uvjeta u slobodi i miru, u samoupravnom socijalističkom društvu koje izgrađujemo«.

Sveučilišni profesor Filozofskog fakulteta u Zagrebu Mihajlo Ogrizović razradio je zanimljivo i pregledno školstvo i prosvjetu u socijalističkoj Jugoslaviji od 1945. do 1965. Prvi period završava se, prema njegovu mišljenju, 1950. godine. U tih prvih pet godina nakon oslobođenja bilo je mnogo teškoća, prvenstveno zbog nedostatka nastavnika i udžbenika, a ni školske prostorije nisu bile najpovoljnije, a uz to ih je bilo i premalo. Osim toga je i jugoslavenska »originalna pedagoška literatura bila u početku malobrojna i ograničila se uglavnom na članke, rasprave i manje brošure«. Poboljšanje, i to očito, nastaje u drugom periodu od 1950. do 1965, u kome je »izmijenjen i program gimnazije, koji je pored redovne nastave, proširen izvanrednim i izvanškolskim oblicima rada npr. u seminarima, u naučnim grupama u bibliotekama i dr., sve sa svrhom da se učenici aktiviraju i postave u nov odnos prema nastavi«. Autor, nadalje, utvrđuje da su postignuti i značajni rezultati na »području pedagoške metodologije«, i na području didaktike i historije pedagogije. Na kraju te svestrano obrađene rasprave objavljena je i omanja bibliografija, koja omogućava korisniku produblivanje i proširivanje spomenutih problema.

Pedagoški savjetnik iz Nikšića Rade Delibašić opisao je period upravljanja u školama u Crnoj Gori od 1830. do 1918. Napose je obradio rad školskih odbora, koji su »rješavali neka značajnija pitanja iz oblasti školstva i prosvjete«. Profesor Filip Potrebica iz Požege dao je zanimljiv isječak iz povijesti požeškog školstva o »buntu« požeških gimnazijalaca godine 1848, koji su te revolucionarne godine otvoreno istupali protiv Mađara.

Sveučilišni profesor u Americi Milenko Karanović, objelodanjujući biografiju Platona A. Simonovića, opisuje uz to i njegovu značajnu ulogu kao glavnog inspektora u školama Srbije od 1853. do 1855. Studija je rezultat rada na originalnim dokumentima, koji su danas u Arhivu Srbije u Beogradu. Osim toga, autor je proučio manje-više i svu dosadašnju literaturu posvećenu toj zanimljivoj ličnosti.

Rasprava Franca Ostaneka, direktora ljubljanskog školskog muzeja u miru, posvećena je razvoju školstva u općinama Šentjurju pri Celju i Šmarju kod Jelčah, i to od 16. stoljeća pa sve do 1941. godine. U raspravi je s pravom uočeno i naglašeno da je i u te dvije donjoštajerske općine školstvo bilo nenarodno — tj. njemačko. Škole s nastavom na slovenskom jeziku osnivaju se sistematski tek nakon raspada Austro-Ugarske godine 1918.

Na rad profesora Filozofskog fakulteta u Zadru Mate Zaninovića »Škole u Šibeniku i okolici do 1921. godine« osvrnut ćemo se prilikom izlaženja slijedećeg Zbornika, jer je u broju XI izašao tek prvi dio studije.

Pedagoški savjetnik u miru iz Beograda Rade Vuković obradio je detaljno partijski rad Mihaila M. Jovanovića — Mike Brade, sekretara organizacije učitelja komunista Jugoslavije 1920. godine. U solidno dokumentiranom članku navedeni su i vrijedni podaci o Vukovarskom kongresu i o delegatima-učiteljima, koji su mu prisustvovali u lipnju 1920. godine.

Direktorica ljubljanskog školskog muzeja Slavica Pavlič dala je pregledan prikaz nastanka i razvoja »partizanskog školstva na Slovenskem«, a prosvjetni savjetnik iz Beograda Đurđe Smiljanić priopćio je zanimljiv članak o gimnazijskom poslijeratnom obrazovanju u Srbiji od 1946. do 1976.

Tajnik Saveza društava »Naša djeca« Emil Paravina objelodanio je koristan bibliografski popis, uz analizu pojedinih priloga koji su izašli u pedagoškom časopisu *Pedagoški rad* od 1946. do 1976. godine.

U rubrici »Manji prilozi i građa« objelodanjeni su ovi radovi: O prvoj ženskoj školi na Kosovu u doba Turaka (Jovan Vlahović); Promene u sistemu plaćanja učitelja u Srbiji u 19. veku (Nikodije Trndić); Šolsko hranilništvo na Slovenskem (Tatjana Hojan); Počeci školske inspekcije u Bosni i Hercegovini (Mitar Papić); Neki podaci iz istorije Državne mešovite građanske škole »Svetozar Miletić« u Titelu 1871—1944 (Nikola Kirić); Uz pedesetogodišnjicu Progimnazije u Crnoj Travi (Radomir Kostadinović); Rukopis neobjavljene istarske početnice iz 1944. Original je u zagrebačkom Hrvatskom školskom muzeju (Božo Jakovljević).

U povodu 40. godišnjice osnivanja zadruge »Ivan Filipović«, na priredenoj proslavi uvodni je referat održao Dragutin Franković, te je u njemu osvrtao i »opće društvene i političke prilike tridesetih godina, kad je zadruga osnovana i djelovala na rad 'Četvrtog odsjeka' zagrebačkog učiteljskog društva 'Jedinstvo' i skojevaca, mladih nenamještenih učitelja i učiteljica [...] koji su pomogli pri osnivanju Zadruga i surađivali s njom do kraja, do izbijanja rata«, i posebno je istakao antifašistički karakter rada i borbe članova zadruga i ostalih sudionika pokreta mlađeg učiteljstva u Hrvatskoj (sa Dalmacijom).

Na kraju Zbornika priopćeni su kraći osvrti o izložbama školsko-pedagoških muzeja, prikazi novije pedagoške literature i uzorno izrađena bibliografija »[...] za slovensko zgodovino šolstva (1971—1976)« iz pera višega bibliotekara ljubljanskog školskog muzeja Tatjane Hojan.

Miroslava Despot

**ZBORNİK TREĆEG PROGRAMA RADIO-ZAGREBA, Izdavač:
OOUR Radio-Zagreb, broj 1 (zima 1977) i 2 (proljeće-ljeto 1978)**

Posljednjih se godina očekivalo da će i redakcija Trećeg programa Radio-Zagreba, slično redakcijama trećih programa u Beogradu i Sarajevu, pristupiti izdavanju časopisa kojim bi se dio emitiranog programa učinio pristupačnijim javnosti. To se nedavno i ostvarilo, pa su se do sada pojavila već dva Zbornika Trećeg programa Radio-Zagreba (glavni i odgovorni urednik Ervin Peratoner). Teško je, a možda i nepotrebno, dati već sada ocjenu toga Zbornika, ali svakako treba pozdraviti početak njegova izlaženja, osobito stoga što već prva dva broja ukazuju na njegovu daljnju nezaobilaznu važnost. No, ipak se mogu izreći neke zamjerke koje su, vjerojatno, posljedica početnih napora oblikovanja Zbornika a vrlo se lako mogu ispraviti. Zbornik je kao prvo, precobiman i u njemu su mjestimično obuhvaćeni i tekstovi koji su na Trećem programu Radio-Zagreba emitirani u toku prethodnih pet godina. To je, vjerojatno, izraz želje da se nadoknadi propušteno, no čini nam se kako bi trebalo da Zbornik obuhvaća samo one tekstove koji su emitirani u razdoblju što je navedeno uz broj svakoga Zbornika. Time bi se izbjegla navođenja, kojih sada, osim iznimno, uostalom ni nema, o vremenu emitiranja objavljenog teksta. Zatim bi, na kraju svakog Zbornika, trebalo dati i pregled emitiranog programa u određenom razdoblju. Tako bi se moglo dokučiti kakvi su kriteriji